

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תוכן

- א. הכישה נתחייב בה.....1
- ב. כגון שנמלה למוד בה לאחרים.....3
- ג. ובשואל שלא מדעת ... גולן הוי.....4
- ד. הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא דקייצי דמיה.....5
- ה. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.....8
- ו. וה"מ הוא דקייצי דמייהו אבל לא קייצי דמייהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש9
- ז. הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח אפילו כל היום כולו לא קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב במעשר ... בירא שמים עסקינן.....10
- ח. כגון רב ספרא דקיים בנפשיה ודובר אמת בלבבו.....12
- ט. הסיטון מקנח מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש ... חנווני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל.....13
- י. וחייב להכריע לו טפח היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש.....14
- יא. מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בנסה בנסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק.....15
- יב. הכרעה דאורייתא ... רישא במקום שנהגו ... אחד מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטריין ... תיקו.....16
- יג. קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות.....17

דף פח.

א. הכישה נתחייב בה

כבר התבאר במסכת ברכות דף כו: שהרואה אבידת ישראל, חייב לטפל בה ולהשיבה לבעליה. ובמסכת ב"מ התבאר בדף כט. שאם היה המוצא¹

¹ שו"ע ונו"כ רסג א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ץ 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

חכם או זקן מכובד², והאבידה מדברים שאין דרכו ליטול בשוק, שגם אילו היתה האבידה שלו לא היה מטפל בה, אינו חייב מן הדין להחזיר בשל חבירו. ומ"מ מדרך הישר והטוב יש אומרים³ שעליו להחזיר אף על פי שאינה לפי כבודו, וי"א⁴ שאם הוא תלמיד חכם אסור לו לזלזל בכבוד תורתו ולהחזיר במקום שלא חייבתו תורה, ואם רוצה לעשות לפנים משורת הדין, ישלם לבעל האבידה מכיסו⁵.

ודוקא כשיש צד בזיון, אבל כשאין בזיון אלא שאינו לפי כבודו, מכיון שת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול. יכול לכו"ע להחזיר.

ושם דף ל: התבאר שאם מצא בהמה והכישה, כלומר שגרם לה ללכת וכדומה. חייב מן הדין לטפל בה ולהחזירה לרשות בעלים⁶, אף על פי שאינו

² וכתב בשו"ע הרב סעיף לו שה"ה מי שאינו ת"ח ולא זקן מכובד, אלא הוא איש נכבד מחמת עושר או משפחה או ד"א, ומתבייש מהבריות שיודעים מעלתו, ועי' בקו"א שם. וסיים, אבל מי שאינו חשוב בעיני הבריות רק שמגביה דעתו ומחשב את עצמו ומתבייש בזה מהבריות, ובעיניהם אין זו חרפה לו, ה"ז חייב מן הדין להחזיר, אף על פי שאילו היה שלו לא היה מחזירם לעצמו, ואצ"ל אם לא היה מחזירם מחמת הטורה, שלא היה חפץ לפרוח לישא אותם לביתו הואיל והם כלים פחותים ודמיהם מועטים, ולא מפני שאינם לפי כבודו, שהוא חייב מן הדין לפרוח בהם עד שיגיעו לרשות בעלים, כי בשלו הוא רשאי לוותר על ממונו מפני טורח גופו, ולא בשל חבירו, שהתורה לא חסה אלא על כבוד הבריות ולא על טורח הגוף, ואפילו טורח מרובה מאד על שוה פרוטה אחת, ע"כ. ועי' שו"ת פרי יצחק ח"א מסימן נב ואילך, ובסימן נו מחדש שבבזיון גדול, כגון שהוא ערום, אף על פי שבשלו לא היה חס על כבודו מפני הפסד ממון, בשל אחרים פטור.

³ שו"ע ונו"כ שם ג

⁴ בשו"ת חות יאיר סימן רה כתב דכ"ש כשאין המצוה מוטלת עליו, שאסור לו להתבזות ולוותר על כבודו, ודוקא כשיש צד בזיון, אבל כשאין בזיון אלא שאינו לפי כבודו, הרי קי"ל ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול (עי' ברכ"י חו"מ סימן ז סעיף טו), ומצדד לומר שאדם מפורסם בחסידות, והיינו שידוע שדרכו לוותר על כבודו, מותר. וסיים דהיינו דוקא במצוות שבין אדם לחבירו, אבל במצוות שבין אדם למקום, מצוינו לגדולי הדור שעסקו בעשיית סוכה ובשאיבת מים למצות וכדומה, ועי' פנים במשפט סימן ח. ובערוה"ש כתב דדוקא מכובד מחמת תורתו, אבל מכובד מחמת עשרו מותר לוותר על כבודו ולהחזיר.

⁵ מ"א שם, וכתב בשו"ע הרב סעיף לה שאם אינו יודע של מי האבידה, וא"כ אינו יודע למי לשלם, שוב אינו יכול לצאת ידי הכל, דממ"נ יש כאן איסור, ועי' בקו"א שם. ומהריק"ש כתב שאם בעל נפש הוא ורוצה לצאת ידי כל השיטות, ימתין שם עד שיבא אחר ויחזירה. ובסמ"ע שם סק"ג נראה דבכל ספק בהשבה יוצא כשמשלם מכיסו, אבל בחידושי הפלא"ה כתב שאינו יוצא בזה.

⁶ שו"ע ונו"כ שם, ובערוה"ש הסביר טעם החיוב כשהתחיל במצוה, שהתורה לא פטרה באינו לפי כבודו אלא מלאו דלא תוכל להתעלם, ומיד שהתחיל במצוה יש עליו עשה דהשב תשיבם, ומזה לא פטרתו תורה, ובאבן האזל הסביר שלאחר שהתחיל במצוה חל עליו חיוב השבה מדין שומר, ומזה לא פטרתו תורה. והרמ"א לא הגיה כלום, אף על פי שבדין דלעיל גבי דרכו להחזיר בשדה הביא דעת האומרים שאינו חייב בעיר, אף על פי שהתחיל במצוה בשדה, ואפשר דשאני הכא שבתחלה לא היה חייב אלא הכניס עצמו לחיוב, שוב אינו יכול לפטור עצמו, משא"כ התם הרי בשדה היה חייב מן הדין, ומשנגמר החיוב נפטר. מיהו אם נאמר שטעם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטלי' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

לפי כבודו, לפי שהתחיל במצוה ויש אומרים שהוא הדין בשאר דברים שפטור משום שאינו לפי כבודו, אם התחיל במעשה השבה, חייב לטפל עד שיבא לרשות בעלים⁷.

וכן אילו היו שלו לא היה מחזירם מחמת הטורה, שלא היה הפיץ לטרוח לישא אותם לביתו הואיל והם כלים פחותים ודמיהם מועטים, ולא מפני שאינם לפי כבודו, חייב באבידה מן הדין לטרוח בהם עד שיגיעו לרשות בעלים, כי בשלו הוא רשאי לזוטר על ממונו מפני טורה גופו, ולא בשל חבירו, שהתורה לא חסה אלא על כבוד הבריות, ולא על טורה הגוף.

ב. כגון שנטלה למוד בה לאחרים

כבר התבאר לעיל דף פז: שהשולח⁸ בנו הקטן אצל החנווני וצלוחית בידו אפילו לקחו החנווני לידו ומדד לתוכו והחזירו לקטן ושברו פטור החנווני, שאבידה מדעת היא, שהרי מסרה האב לתינוק שאינו יודע לשמרה⁹ ודאי הפקירה ואינו חושש אם יחזירנה בנו או לא יחזירנה. והחנווני ישלח לו האיסר והשמן על ידי אחר שהוא בן דעת.

החייב בהכרעה אינו משום שהתחיל במצוה, אלא דוקא בבהמה משום דאנקמינהו ניגרי ברייתא, ניהא טפי, שבדין הקודם לא איירי אלא בכלים. וכתב באולם המשפט שבמקום שנתחייב מן הדין אינו יכול לפטור עצמו בתשלומין, שאסור לאבד ממון חבירו ע"ד לשלם. פתחי חושן חלק ב פרק א הערה לא

⁷ ע"י סמ"ע שם סק"ד שלמעם הרמב"ם ורש"י שלכן נתחייב בהכרעה משום שהתחיל במצוה, הוא הדין בכלים, אבל בשם הב"י כתב שנראה לו בטעם הרמב"ם דדוקא בבהמה נתחייב משום שע"י שהכרעה והלכה הורגלה לילך למרחוק, אבל בשאר דברים דלא שייך טעם זה, אינו חייב משהתחיל. ויש עוד חילוק בין הטעמים, כשהכרעה והלכה שלא בדרך חזירתה לרשות בעלים, או שלא ידע שהיא אבידה, שאין כאן התחלה במצוה, וכן נראה בערוה"ש. וכתב המאירי דה"ה אם הכרעה להבריחה משדהו, אין זה התחיל במצוה. ובגדולי שמואל מסתפק כשהכרעה אחר בשליחות הזקן, אם נתחייב הזקן.

⁸ שו"ע ונו"כ קפח ב

⁹ וכי תימא אם כן הפונדיון נמי אבידה מדעת היא שהרי שלחו מתחלה ביד התינוק, דהתם כיון שהפונדיון של בעל הבית נשאר ביד החנווני, אינו פטור ממנו עד שיבא שויו ליד הבעל דהיינו השמן והאיסר, דכיון דהפונדיון דאבי הקטן הוא אין לו ליהנות ממנו עד שיגיע לאב חליפין בעדו אבל אין הכי נמי אם היה החנווני מחזיר הפונדיון עצמו לתינוק ה"נ דהוה פטור כמו בצלוחית. מה שאין כן בצלוחית שלא נשאר ביד החנווני, אין עליו לשומרו יותר מהאב עצמו שמסרו להקטן, ואף שלקחו החנווני בידו למדוד ביה להקטן, מה בכך, אבידה מדעת אביו מעיקרא היתה. לבוש וסמ"ע שם ו

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

אולם אם היתה במידה מסוימת ולקחה החנווני¹⁰ מידי התינוק מפני שהיא מדה ומרד בה לאחרים, החנווני שואל שלא מדעת ושואל שלא מדעת גזלן הוא, וצריך השבה מעלייתא ליד הבעלים בעצמן, והשבה שעשה לתינוק אף על גב שמידו לקחה לא הוי השבה.

ואפילו אם פירש המשלח ואמר שלח לי עם הקטן, אם מדד בה החנווני לאחרים חייב על הצלוחית¹¹.

ג. ובשואל שלא מדעת... גזלן הוי

כבר התבאר במסכת ב"מ דף מג: שהשואל חפץ¹² שלא מדעת בעלים, הרי הוא גזלן וחייב אפילו באונסין, ואפילו במתה מחמת מלאכה, ויש אומרים¹³ שגם אם שאל מבני ביתו שלא בידיעתו אין דינו כשואל להפטר במתה מחמת מלאכה.

¹⁰ רמ"א שם על פי פ"י הלבוש ובסמ"ע ז כתב שבמדד לאחרים כו'. הוה ליה שולח יד בשל חבירו, וחייב באונסים עד שיעשה בו חזרה גמורה:

¹¹ נתייה"מ חידושים ח ובביאורים ב כתב דשואל שלא מדעת גזלן הוי, היה חייב (ד) אף אי אמרינן דלשדוריה שדריה. וא"כ לדידן דסבירא לן דגזלן הוי, חייב בנמלו למוד בה לאחרים, אף דפירש שלח לי עם הקטן.

¹² שו"ע ונו"כ שנט ה, שסג ה

¹³ ערך ש"י (סימן שמו), שאפילו נושאת ונותנת אינה יכולה למחול וליתן, וא"כ היה הבעל יכול להוציא ממנו החפץ ולומר לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, ובפרט לסברת הרמב"ן שפטור מתה מחמת מלאכה אינו אלא משום פשיעת המשאיל, דלא שייך כאן טעם זה. עיין שם. ומ"מ משמע שאין דינו כשואל שלא מדעת, ועי' שו"ע (סימן שסו סעיף ג) ובסמ"ע וט"ז (שם), ועי' מג"א (סימן תרנח סק"ג) בדין אשה שהשאילה לולב ביום טוב ראשון שלא מדעת בעלה ובמ"ב (סק"ח) ובשער הציון (שם), ועי' שו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן רכב) בדין שותף שהשאיל בלא ידיעת השותף השני, ד"ג (כלל צ סימן ד), פעמוני זהב (סימן קעו סעיף י).

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

השואל חפץ לצורך מצוה יש אומרים¹⁴ שאין דינו כשואל להתחייב באונסין, וכן אם שאל חפץ לצורך הצלת נפשות יש פוטרים¹⁵ מאונסין.

ד. הנוטל כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב והני מילי הוא דקיצי דמיה

כבר התבאר במסכת נדרים דף לא. ולעיל דף פז. שהנוטל¹⁶ כלי מבית האומן על מנת לבקרו כלומר כדי לבודקו, אם ייטב בעיניו יקחנו¹⁷ ואם לאו

¹⁴ במחנה אפרים (דיני נדרים סימן כד) מסתפק בזה, שלפירוש רש"י והרא"ש משמע שאינו חייב באונסין כי אם כשיש לו הנאת ממון שזה פרוטה ושואל שופר לתקוע בו, כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אין זו הנאת ממון, ולא דמי לשאל ספר שחייב באונסין, משום שספרים עשויים להשכיר ונהנה מדמי השכירות, משא"כ שופר אינו עשוי להשכיר. ומ"מ לא הכריע. ובשו"ת אמרי יושר (ח"א סוף סימן קיז) כתב לסברת המחנ"א דה"ה תפילין אין דרך להשכיר. כתב בדעת קדושים (ליו"ד סימן רעט) שהלומד בספר שאול ומצא בו טעות דמוכה, נכון לתקנו, ואם עי"ז יהא נראה כמנומר לא יגיה אלא יודיע לבעליו שיש כאן טעות. ועיין בשד"ח (אסיפת דינים מערכת אתרוג סימן ג אות כט) הביא בשם ספר טל אורות שמסתפק במי שלקח לולב או מלית של חבירו שלא מדעתו, ובעודו עוסק במצוה נפסל באונס, אם חייב לשלם ועיין פתחי חושן חלק ג פרק ט הערה נט שהאריך בזה

¹⁵ נה"מ (סימן עב ס"ק יז), שהשואל כלי להצלת נפשות, או לכבוד דליקה שהוא כהצלת נפשות, פטור מאונסין. ובמשובב נתיבות דחה דעת הנה"מ, דדוקא ברודף פטרוהו כדי שלא להתמהמה ולא יהיו נמנעים מלהציל, אבל שואל כלי הוי כמציל עצמו בממון חבירו שלא מצינו שתיקנו לפטרו. וגם במנחת פתים דחה דברי הנה"מ, שלא פטרו רודף אלא משום דאל"כ אין לך מציל את חבירו, אבל בהצלת עצמו לא מצינו.

¹⁶ שו"ע ונו"כ הו"מ ר יא

¹⁷ ופשוט מלשון זה דהאי ע"מ לבקרו לא איירי אם יש בו מום או קלקול, אלא אם מתאים למדתו, או בגלל הצבע או מאיזו סיבה שהיא, ואף אם רוצה להתייעץ עם בני ביתו אם ייטב בעיניהם, הדין כן, וכ"כ בפתחי חושן חלק ח פרק יג הערה מב וכתב בשו"ת מהר"ל דיסקין פסקים אות רב שאם נמצא בו מום ממש, מתבטל דין שואל ממנו, כשם שמום מבטל מקח ממש.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

יחזירנו לו, הרי משעה שנטלו חייב באונסין, ואין המוכר¹⁸ יכול לחזור¹⁹, ובלבד שיהיו דמיו קצובים, ויהיה החפץ חביב על הלוקח²⁰ שבכך הוא הנאת

¹⁸ ובשו"ת אמרי יושר ח"ב סימן ע כתב שמדברי הרמב"ם נראה דבעינן שיאמר בפירוש שמגביה לשם קנין, ולדעת התוס' והרא"ש א"צ, וכתב האמרי יושר שלפ"ז אם אמר בפירוש שנוטלו כדי לבקרו או לנסותו תליא בפלוגתא אם יכול המוכר לחזור, ויכול המוחזק בחפץ לומר קים לי כסברת הרא"ש שאין המוכר יכול לחזור, והביא גם מדברי הר"ן במס' ע"ז דף טו שהלוקח מחבירו כוס ע"מ לנסותו חייב באונסין מטעם לוקח, וגם בדעת הרמב"ם כתב האמרי יושר דהא דצריך הגבהה ע"מ לקנותו היינו דוקא בלא פסק דמים אלא דקייצי דמיה, אבל כשפסק בהדיא במקח זה מודה דלא בעינן ע"ד לקנותו, ומשיגביהנו אח"כ מסתמא הוא כדי לקנותו אם ייטב בעיניו. ועיין פתחי חושן שם הערה מד במי שלוקח כמה אתרוגים להראותם למומחה כדי לברור ההדר יותר, ולכאורה לסברת האמרי יושר בדעת הרמב"ם והגר"א לא הוי לוקח כלל, אלא שאם נוטל האתרוגים בידו ומוליכן, דעכ"פ כנגד דמי אחד מהם נראה דהוי לוקח, ולא דמי לבירר והניח שהרי לא הניחן מידו, ובפרט לדעת הפוסקים דלעיל דלא בעינן כונה לקנות אלא משום דמסתמא מתכוין לקנות, כ"ש הכא דודאי מסתמא מתכוין לקנות אחד מהם.

¹⁹ ובשו"ת קנין תורה ח"ו סימן קלד דן באם נתייקר החפץ אם יכול המוכר לחזור, וכתב דאף אם נאמר דהוי לוקח אינו לוקח ממש, ומסיק שאם נתייקר יכול המוכר לחזור, עיין שם, וצ"ע.

²⁰ הוא לשון הרמב"ם, ובטור הוסיף שיש לו קונים הרבה, והוא פירוש הרא"ש (וכ"כ המאירי), ובנה"מ סימן קפו סק"א העיר שהמחבר בסימן קפו סעיף ב גבי נוטל ע"מ למכרם הביא פירוש הרא"ש ואילו בהלכה דע"מ לבקרו הביא פירוש הרמב"ם, וכתב דבנוטל ע"מ לשגורן לבית חמיו או ע"מ למכרם שהוא תלוי בדעת אחרים, אין נ"מ אם הוא חביב על הלוקח או לא, משא"כ בהך דע"מ לבקרו שתלוי בדעתו, ולכן פירש שהוא חביב על הלוקח, וצ"ע. ולפי מה שכתב הלבוש הכא נקמ"י דוקא חביב על הלוקח שבהכי אנו סהדי שלא יחזור בו משא"כ ביש עליו קופצים הרבה וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

הלוקח כדלהלן²¹, אבל חפץ שהמוכר קץ בו ומבקש למוכרו, הרי הוא ברשות מוכר²², אא"כ פסק הדמים ויעשה הלוקח קנין לאחר פיסוק דמים.

²¹ ועיין בלבוש כאן שבכך אנן סהדי שבודאי יתרצה במקח והרי זה כאילו כבר נתקיים מקחו וכן במאירי כאן אולם עיין בש"מ ב"מ (דף פא) כתב בשם הריטב"א דהא דבמס' ב"ב (דף פו) אוקמי הא דשמואל בדקייצי דמיה ולא הזכירו הך דזבינא חריפא, ובגדרים מוקים להא דשמואל בזבינא חריפא ולא הזכירו הך דקייצי דמיה, דכל היכי דקצץ דמים הו"ל לוקח כל זמן שלא גילה דעתו שאינו רוצה, וקאי ברשותיה לענין אונסין, ולא בענין זבינא חריפא, אבל היכא דלא קייצי דמיה אין כאן מקח כלל, ולכן אין להיטבו אלא מטעם שואל שכל הנאה שלו, וזה אינו אלא בזבינא חריפא, ובגה"מ סימן קפו סק"א כתב דמ"ש הש"מ דבקיצי לחוד נעשה לוקח מסתבר כן, דלענין שיהא חשוב לוקח לא איכפת לן אם יש הנאת לוקח, אבל מ"ש דבזבינא חריפא נעשה שואל אף בדלא קייצי, הוא תמוה, דבגדרים שם מבואר שאם לקח ביותר משווי אפילו פרושה אחת שוב לא חשיב זבינא חריפא, ואם לא קייצי דמיה אמאי קרי ליה זבינא חריפא, שמא יתבע ממנו יותר משווי (לכאורה אפשר דא"נ אם יתבע שוב אינו בכלל זבינא חריפא, אבל כל זמן שלא פסקו ביניהם, הרי הוא סומך שלא יתבע יותר משווי, ולכן מיקרי שפיר זבינא חריפא), וכתב הגה"מ דס"ל להרמב"ם דא"נ דלענין שיהא חשוב לוקח סגי בקייצי דמיה, אף בזבינא מציעא, אבל שואל לא הוי אלא בזבינא חריפא, והנ"מ בין דין שואל לדין מוכר הוא לענין לאחר שגילה דעתו שאינו חפץ במקח, ונמצא לדברי הגה"מ שלענין חיובו באונסין עד שלא גילה דעתו, לא איכפת לן בזבינא חריפא או לא, וצ"ע, שהרי הרמב"ם לא כתב כלל דין הגילה דעתו, וא"כ למה הזכיר דין דזבינא חריפא. ומדברי המור נלענ"ד לדייק דלענין חיובו קודם שגמר בלבו באמת לא איכפת לן בזבינא חריפא או לא, שלא הזכיר הך דזבינא חריפא אלא לאחר שכתב דין הגילה דעתו שאינו חפץ בו, וע"ז סיים והוא שיהא דבר שיש לו קונים הרבה, והיינו זבינא חריפא לשיטתו), אבל ברישא לענין חיובו כשנטלו ע"מ לבקרו לא הזכיר דין דמו קצובין. והנ"מ בין שואל לדין לוקח, לכאורה הוא לענין חזרת מוכר, שמדין לוקח אין המוכר יכול לחזור ואם אינו לוקח אלא שואל, גם המוכר יכול לחזור, ובדרישה סימן ר כתב שיש נ"מ לענין להקדישו, שאם הוא מדין לוקח אין המוכר יכול להקדישו, אבל מדין שואל יכול להקדישו, שהרי יכול להקדיש דבר המושאל ביד אחרים, ובמתני' ה' שומרים סימן כד כתב שיש נ"מ לענין שמירה בבעלים, שאם מדין שואל הוא ובעליו עמו, פטור, ובמשפ"ש כתב שיש עוד נ"מ לענין עבדים ושטרות. פתחי חושן שם הערה מו

²² ובחפץ אמצעי שיש הנאה לשתיים כדלהלן לכאורה חייב באונסין אולם לדעת הלבוש והמאירי הנ"ל מסתבר שאינו חייב באונסים שהרי ליכא אנן סהדי ועיין לח"מ מכירה יד יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

לא מצא המקח חן בעיני הלוקח, יכול לחזור בו ולהחזירו, כיון שלא לקחו אלא²³ על מנת לבקרו²⁴, ולאחר שגילה דעתו שאינו חפץ במקח²⁵, יש אומרים שדינו כשומר שכר עד שיחזירנו למוכר, ואם נאבד או נגנב ממנו קודם שיחזירנו חייב בגניבה ואבידה, ויש אומרים שדינו כשומר חנם, ויש אומרים²⁶ שחייב אף באונסין.

ה. אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו

אין אדם מקדיש דבר²⁷ שאינו שלו, או אפילו²⁸ הוא שלו אלא שאינו ברשותו כדכתיב (ויקרא כ פסוק יד) וְאִישׁ פִּי יִקְדֹּשׁ אֶת בֵּיתוֹ דוּקָא בֵּיתוֹ שְׁהוּא שְׁלוֹ וְגַם בְּרִשְׁתּוֹ²⁹.

²³ בטור כתב שמדת הסידות הוא שלא לחזור בו, כיון שנמר בלבו ליקחנה, והיינו משום דובר אמת בלבבו ותמה הב"ח כיון שהתנה שאינו לוקח אלא ע"מ לבקרו, א"כ אף ממדת הסידות למה לא יוכל להחזיר, ותירץ דכונת המור שבאמת החפץ כשלעצמו הוטב בעיניו, אלא שהחזיר בו ממעם אחר, כגון שאינו צריך לו או שהוא דחוק למעות, וקמ"ל דאע"פ שיכול לחזור, מ"מ מדת הסידות הוא שלא לחזור, עיין שם, ומדברי הב"ח משמע שלגבי דובר אמת בלבבו חייב לקיים מחשבתו, אף על פי שאינו צריך לו עוד, או שאין לו מעות, ולכאורה צ"ע שהרי אף בדברים ממש שיש בהם משום מחוסר אמנה נחלקו הפוסקים והב"ח גופיה שם נוטה לומר שאין בהם משום מחוסר אמנה, כ"ש כשאינו צריך עוד לחפץ, או שאין לו מעות, דמסתבר שאין בו משום מחוסר אמנה, ולמה יהא מדת הסידות המור מדין מחוסר אמנה. ונראה שאם לאחר שלקח החפץ ע"מ לבקרו נמלך ורוצה לחזור מכל הענין, ואף אינו רוצה לבקרו, שאף ממדת הסידות יכול לחזור, דבכה"ג ודאי ליכא שום סמיכות דעת שיחול ע"ז דין מדת הסידות או מחוסר אמנה. פתחי חושן שם הערה מט

²⁴ וצריך לומר דמשנמר בלבו לקנותו א"צ הגבהה אחרת וה"ז כקני מעכשיו על תנאי שאתרצה, ומשנתרצה נעשה שלו למפרע.

²⁵ עיין בנה"מ סימן קפו סק"ב שכתב שאם לא נילה דעתו בפני המוכר, אף על פי שגילה דעתו בפני עדים, לכו"ע חייב אף באונסין (עי' להלן), ומה שנחלקו הפוסקים כאן אם הוא ש"ש או ש"ח, היינו שגילה דעתו בפני המוכר, ועי' דברי חיים דיני מכירה סימן כ.

²⁶ שתי הדעות בשו"ע שם ודעה זו היא דעת הרשב"ם והרא"ש שהובא בטור (ובשו"ע לא הביא דעה זו), וס"ל דכיון שנעשה לוקח ונתחייב באונסין אינו נפטר מאחריות עד שיחזירנו לבעלים, ובנה"מ סימן קפו כתב שדעת הרמב"ם כדעת הרשב"ם והרא"ש, וצ"ע.

²⁷ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה כא

²⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד רנז ח חכמת אדם שער משפטי צדק כלל קמח סעיף כא

²⁹ שקרקע אינה נגזלת ולכן היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו אין הבעלים יכולים להקדישו אבל אם לא כפר בו יכול להקדישו שהרי הוא ברשותו שאימתי שירצה נוטלו אבל אם היה לו משכון ביד הבירו מה שהוא נגד הלואתו ודאי אינו יכול להקדישו שהרי אינו ברשותו שאם ירצה ליטול המלוה מעכב עד שיפרע לו מעותיו אבל המותר שיווי המשכון מן החוב יש אומרים דיכול להקדיש ויש אומרים דאפילו המותר אינו יכול להקדיש שכל המשכון משועבד להמלוה ואם אמר משכון זה לכשאפדנו תקדש הוי הקדש הואיל ובידו לפדותה אבל אם אמר תקדש מעכשיו לא הוי הקדש שעכשיו אינו ברשותו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

כיצד כגון שהחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או שדה מקנתו הרי אלו אינן מוחרמין, שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו.

ו. זה"מ הוא דקיצו דמייהו אבל לא קיצו דמייהו ברשות מרייהו קיימי ושפיר אקדיש

כבר התבאר במסכת ב"מ דף קב: ולעיל דף פו: שכל שלא נגמר הדבר בקנין³⁰, אף על פי שפסקו הדמים, ואפילו העיד עליו בעדים שמוכר או לוקח, אינו כלום ושניהם יכולים לחזור³¹, עד שיגמר כל דבר ודבר לפי קנינו.

גם כשעשה קנין³² המועיל אינו קונה א"כ פסקו תחלה דמי המקח, אבל כל זמן שלא פסק אין לו שום צד שיקנה בו³³, דכל זמן שלא פסק לא סמכה דעת שניהם, שמא לא יסכימו על הסכום.

אם המקח דבר שדמיו קצובים, אף על פי שלא פסק קנה שמכיון שדמי המקח קצובים סמכה דעתם³⁴. וכן אם אמר המוכר הריני מוכר לך חפץ זה כפי מה שישומו שלושה אנשים, הרי זה כפיסוק דמים.

³⁰ שו"ע נו"כ קפט א

³¹ ואף על פי שנתבאר לעיל שיש בו משום מחוסר אמנה, אין זה אלא איסור גברא שאסור לו לחזור, אבל לגבי החפץ אין דין מחוסר אמנה עושה שום צד קנין, ואפילו במקום שיש מי שפרע, נראה שמעיקר הדין כל שאינו קנין נגמר, אינו חל על החפץ כי אם על האדם החוזר

³² שו"ע ונו"כ ר ז

³³ ונראה דמ"ש הטור דכ"ז שלא פסק אין לו שום צד שיקנה בו, בא לומר שאפילו פסקו אח"כ הדמים, אין הקנין שנעשה תחלה מועיל למפרע, וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מה' מכירה הלכה יא ויב, וכתב שם וה"ה בשאר דברים שקונים בהם את המטלטלין שצריך לקנות אחר שיפסוק דמים, וכ"כ המאירי בביאור המשנה בפ' הספינה (ב"ב דף פד ע"ב), ומפרט שם כל קניני מטלטלין, שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ז סימן קבא שדן אם מהני פיסוק דמים אח"כ שיהול הקנין למפרע, ונראה מדבריו דבקנין כסף ושטר שמועיל לאחר זמן אפשר שמועיל גם פיסוק דמים אח"כ (וכ"ש בחצר שקונה לאחר פיסוק דמים כדמוכח כסימן ר סעיף ח ובסמ"ע שם), אבל בקנין משיכה או קנין סודר דכלה קנינו אינו מועיל, עיין שם, ופשוט שאם הסכימו כשער השוק חשיב פיסוק דמים, וכתב במשפ"ש בשם מהרי"ט שאפילו קבעו כפי השער שבעיר אחרת. פתחי חושן חלק ח פרק א הערה ח

³⁴ ונחלקו הראשונים בפירוש הך דדמיו קצובין, שהרשב"ם פירש שדרך ליתן חפץ זה בכך וכך, ונראה כונתו שבעיר מוכרים חפץ זה בכך וכך, ולשיטתו אף על פי שלא דיברו ביניהם על דמי המקח, מסתמא סומכים על מקח שבעיר, אבל הרמב"ן והרשב"א כתבו שבאופן זה לא מיקרי דמיו קצובין, אא"כ קצב המוכר דמי מקח זה, או שקצין דמים לכל מי שבא ליקח כלי כזה, וכתב הסמ"ע שהרמב"ם מפרש כפירוש רשב"ם, ונראה מדבריו שמפרש גם בדברי המחבר להלכה כפירוש זה, ועי' פרק יג הערה מה, ונראה פשוט שאם רשום המחיר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ודוקא כשלא נתן מעות, אבל כשנתן מעות מסתמא חשיב כפסק כשער השוק, וקנה³⁵.

בדברים הצריכים מדידה, יש לפעמים שהמדידה מעכבת הקנין אפילו לאחר פיסוק דמים³⁶.

במקום שיש קפידא שלא למכור רק מקח שלם, ועשה קנין בחלק מן המקח, לא קנה עד שיעשה קנין³⁷ בכל המקח.

ולפיכך מי שהיה³⁸ מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן, ובא לוקח ונטל אחת והלך לו, אם היו דמי כל אחת ואחד קצובין הרי זה כמי שפסק, ואין המוכר יכול להקדיש דלעת זו שהרי אינה ברשותו, ואם אין הדמים קצובין והקדישה מקודשת, שעדיין ברשותו היא שזה שלקחה לא לקחה דרך גזלה וכן כל כיוצא בזה.

ואצל הלוקח³⁹ הוא להיפך שאת שדמיו קצובין אם הקדישה מקודשת, ואת שאין דמיו קצובין אינו קדוש ואף שאומר שבדעתו היה ליתן כל מה שיאמר המוכר מ"מ סוף סוף בלא פסיקת דמים אין המקח נגמר, וא"כ עדיין אינה ברשותו ואינו יכול להקדישה וכל זה גם בצדקה דדין אחד להם.

ז. הלוקח ירק מן השוק ובירר והניח אפילו כל היום כולו לא

קנה ולא נתחייב במעשר גמר בלבו לקנותו קנה ונתחייב

במעשר ... בירא שמים עסקינן

על החפץ, לכו"ע חשיב כקצוב מפי המוכר, ועוד נראה שאם הוא דבר שיש פיקוח על מחירו, ג"כ חשיב לכו"ע כפיסוק דמים, ולא ידך גיסא, אם הוא דבר שיש שמוכרים כך ויש מוכרים כך, אף על פי שהפרש אינו אלא בסכום קטן, לכו"ע לא חשיב כפיסוק דמים

³⁵ בשו"ת אגרות משה הו"מ סימן נא

³⁶ פתחי חושן שם סעיף ו

³⁷ ע"י רמ"א סימן ר סעיף ז, גבי כור בשלושים.

³⁸ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ו הלכה כה

³⁹ ערוך השולחן יורה דעה סימן רנח לא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

הקונה פירות תלושין⁴⁰ לאוכלין⁴¹ נקבעו למעשר מדבריהם⁴² ואסור לאכול אפי' אחת אחת⁴³, ואפי' המוכר או אדם אחר אסור לאכול מהן שכבר נקבעו⁴⁴, ומאימתי יקבעו, משיתן את הדמים אף על פי שלא הגביה או משך, מכיון שמדאורייתא מעות קונות⁴⁵, וגם מדרבנן אסור לו לחזור בו עד שיקבל עליו מי שפרע מקרי מקח כבר וקובע למעשר, ואפילו אם המוכר מסכים שיחזיר אסור מדינא⁴⁶ להחזיר עד שיעשר⁴⁷.

וכ"ש אם הגביה או משך⁴⁸ דברים שאין יכול להגביה, ולא נתן מעות שודאי קובע כיון שקנה קנין גמור. ודוקא כשדמיו קצובין שאז קנה כמו שהתבאר. וכן כל קנין דרבנן מועיל⁴⁹.

הרי שלא נתן דמים⁵⁰ והיה בורר ומנחה בורר ומנחה אפילו כל היום כולו, ואף על פי שגמר בלבו ליקח ואפי' לקח בידו⁵¹, לא נתחייב לעשר⁵². ויכול להניחו בפני המוכר ולילך לו⁵³.

⁴⁰ אבל פירות מחוברין אין המקח קובע

⁴¹ אבל אם לקח לחזור ולמוכרו לא נקבעו עד הלוקח האחרון שלקחן לאכילה ובהזו"א נסתפק בזה. רדב"ז וכן משמע בש"ך יו"ד סי' של"א ס"ק קי"ט

⁴² כמבואר שם בבפ"ד ה"ב דשאר הדברים חוץ מבית חוץ קובעין אלא מדבריהם.

⁴³ וכ"כ בהזו"א דמאי סי' ז' סק"ט

⁴⁴ ר"י קורקוס בה"ג

⁴⁵ רדב"ז וש"ך יו"ד סי' של"א ס"ק קי"ח ונראה דאף אם חוזר בו מ"מ כבר הוקבע ומשמע דבדברים אף שהחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו וי"א שיש בו גם איסור מחוסרי אמנה כמ"ש בחו"מ ס"ס רי"ד מ"מ אינו קובע למעשר ועי' במקדש דוד מעשרות סי' ג' ד"ה והנה בירושלמי שהק' תיפוק ל' דבלא"ה הוקבע כדן המולך לשוק ומה שתי' שם צ"ע וי"ל דמיירי שרובו לקח לאכילה ומיעוטו לשוק דאז לא נקבע כמ"ש כ"כ בפ"ג ה"ב בשם החזו"א. ציון ההלכה שם ה

⁴⁶ חזו"א דמאי סי' ז' סקב"ג

⁴⁷ כמבואר ברמב"ם שם פרק יא הלכה חוישלים לו דמי המעשר ויחזיר לו את השאר וצריך לעשותו צבור בפ"ע ויבקש מהמוכר שלא יערבם עם שאר הפירות אלא ימכרם בפ"ע כדי שלא יבואו לעשר מן הפטור על החיוב

⁴⁸ חזו"א שם סק"ו

⁴⁹ ואפי' אם מכר לו בפחות מפרוטה משמע בירו' דהוי מקח וקובע.

⁵⁰ צ"ע דאפי' נתן דמים כיון שנתן ע"מ לברור א"כ זה שממאן בו לא קנאו כ"כ בחזו"א שביעית סי' ז' סקב"ג ועי' משנה ראשונה דמאי פ"ג מ"ב, וי"ל דמשום סיפא נקט לה דירא שמים אפי' לא נתן דמים כיון שגמר בלבו יש לו לעשר א"נ משום דמסיק אף על פי שגמר בלבו לקנות לא נתחייב במעשר משמע שאין קובע ואם הי' נותן דמים הי' קובע כנ"ל. דרך אמונה שם ה

⁵¹ חזו"א דמאי סי' ז' סק"ו

⁵² אם לא אמר להמוכר שהוא קונה לא קנה והלוקח יכול לחזור בו כנ"ל וממילא פטור ממעשר.

⁵³ רמ"ה כאן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ואם היה ירא שמים שמקיים (תהילים טו פסוק ב) וְדַבֵּר אֱמֶת בְּלִבּוֹ, וכיון שגמר בלבו ליקח אגודה זו שוב אינו חוזר בו⁵⁴, אפי' מצא נאה הימנה, משגמר בלבו אפי' לא לקח המקח בידו, מעשר⁵⁵, בדבר שדמיו קצובין⁵⁶, אפי' בירק שאין מעשרותיו אלא מדרבנן, ואח"כ יחזיר למוכר⁵⁷ אם רצה להחזיר⁵⁸ והמוכר מסכים⁵⁹, שאל"כ הרי ירא שמים אין חוזר בו.

אבל אם לא החליט עדיין איזה ליקח, בזה אפי' בירא שמים א"צ לעשר, וגם אין קובע⁶⁰ למעשר דהא אינו מתכוין אלא לברר היפות ואפי' אם הדמים קצובין לכל אגודה.

ובדבר שאין דמיו קצובים גם ירא שמים יכול להחזיר וא"צ לעשר כ"ז שלא נשתוו על המחיר⁶¹.

אם אמר בפיו שרוצה לקנות⁶², שוב אין אחד מהן יכול לחזור בו כלל, אא"כ חוזרין בהן תוך כדי דיבור. ואין נ"מ אם הוא זבינא חריפא או לא, וכ"ז דוקא שהגביהו עב"פ ע"ד לקנותו אבל אם לא הגביהו לא קנאו. וי"א שאם הגביהו ע"ד לקנותו אפי' לא אמר בפיו רק חשב בלבו לקנותו קנאו מדינא אפי' אינו ירא שמים וחייב לעשר ואף על פי שלא מנה אותן עדיין קנה.

ח. כגון רב ספרא דקיים בנפשיה ודובר אמת בלבו

ראוי לו לאדם⁶³ לעמוד בדיבורו, שאפילו לא נתן עדיין מעות, ולא רשם את הדבר ולא נגמר הקנין, אם השוו על המחיר, אין לשום אחד מהם לחזור. ומי שחוזר בין הלוקח ובין המוכר הרי זה ממחוסרי אמנה, ואין רוח חכמים נוחה

⁵⁴ ודוקא בירא שמים שרוצה להחמיר אבל אם אינו רוצה להחמיר אף על גב שמודה שגמר בלבו כיון שלא אמר בפיו יכול לחזור בו ואין חייב לעשר. רמ"ה שם

⁵⁵ שקובע מיד למעשר אם המוכר רוצה ג"כ בהמכירה.

⁵⁶ ריטב"א בסוגיא

⁵⁷ ואינו יכול להחזיר בלי מעשר שאין החבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וגם אין יכול לעשר ולהחזיר לו שא"כ מפסיד לו דמי המע"ש והתרומ"ע שצריך ליתנו לכהן ולהעלותו לירושלים

⁵⁸ וצריך שישלם לו דמי המעשר שני ותרומת מעשר ויקחם ממנו ויחזיר לו את השאר וצריך לעשות ציבור בפני עצמו ואומר למוכר שלא יערבם עם שאר הפירות כדי שהבא לקנות מהע"ה יבין שאלו הפירות כבר זכה בהן אדם ואפשר שעושהן ולא יבא לעשר מהן על פירות אחרים.

⁵⁹ תוס' ב"ב שם ורמב"ן ורשב"א דלא כר"י קורקוס בתי' ב'

⁶⁰ חזו"א

⁶¹ ריטב"א בסוגיא

⁶² דרך אמונה שם יב מהראשונים

⁶³ שו"ע הרב ה' מכירה ומתנה סעיף א, קיצור שולחן ערוך סימן סב סעיף מז

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

הימנו, כי ראוי לאיש ישראל לעמוד בדיבורו, כמו שנאמר (צפניה ג פסוק יג) שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כָזָב.

וירא שמים יש לו לקיים אפילו מחשבת לבו, שאם חשב וגמר בלבו למכור לו בסכום זה, והלה לא ידע ממחשבתו, והוסיף לו על סכום זה, לא יקח ממנו כי אם סכום זה שגמר בלבו, לקיים מה שנאמר (תהילים טו פסוק ב) וְדַבֵּר אֱמֶת בְּלִבְבוֹ.

וכן הלוקח שגמר בלבו לקנות בסכום כך וכך, אין לו לחזור בו, וכן כל כיוצא בזה בשאר דברים שבין אדם לחברו, יש לו לקיים מחשבות לבו, אם גמר בלבו לעשות איזה טובה ויש בידו לעשותה, אבל צרכי עצמו כל שאין בהם סרך מצוה, אין צריך לקיים אפילו מוצא שפתיו.

ט. הסיטון מקנח מדותיו אחד לשלשים יום ובעל הבית אחד לשנים עשר חדש... חנווני מקנח מדותיו פעמים בשבת וממחה משקלותיו פעם אחת בשבת ומקנח מאזנים על כל משקל ומשקל

כבר התבאר לעיל דף פז. שסיטונאי⁶⁴ שקונה ביחד ומוכר לחנונים, מקנח המדות שמודד בהם דבר לח אחת לשלשים יום⁶⁵. ובעל הבית שאינו מוכר בכמויות, די לו שיקנח אחת לי"ב חדש. והחנווני⁶⁶, צריך לקנח פעמים בשבוע.

חנווני⁶⁷ ששוקל דבר לח, כבשר וכיו"ב צריך לקנח המאזנים, או המשקל שעליו מונח הדבר בכל פעם ששוקל⁶⁸. והמשקולת⁶⁹ שבמאזנים צריך לקנח פעם אחת בשבוע⁷⁰.

⁶⁴ שו"ע ונו"כ שם ז

⁶⁵ כיון שנדבק בהם הלחות ונקרש על גביהם ועי"ז מתמעטת המדה (שו"ע הרב שם סעי' ט)

⁶⁶ שכיון אינו צריך להטיף שלשה טיפין והוא מוכר הרבה נדבק בה ונקרש בה יותר אפילו מסיטונאי (שו"ע הרב שם)

⁶⁷ שו"ע ונו"כ שם יב

⁶⁸ שמכיון שהדבר מונח עליהם א"כ נדבק בהם הלחות ומכביד על המשקל ומראה משקל יתר

⁶⁹ והוא מה שנקרא בלשון השו"ע המשקל וכמו שכתב בשו"ע הרב סעי' יב

⁷⁰ כיון שנוגע במשקולת בידיו המלוכלכות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

דף פח:

י. וחייב להכריע לו טפה היה שוקל לו עין בעין נותן לו גירומין אחד לעשרה בלח ואחד לעשרים ביבש

מצות עשה⁷¹ לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה יפה ולדקדק בחשבונן בשעת עשייתן שנאמר (ויקרא יט פסוק לו) מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם וגו' ונאמר (דברים כה פסוק טו) אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך וגו'. וכן במדת הקרקע צריך לדקדק בחשבון משיחת הקרקע על פי חכמת הגאומטריה וההנדסה⁷². ועובר עליה ביטל עשה ואפילו בחסר או יתר פחות משוה פרוטה⁷³, מלבד שעבר על לאו דאונאה וגזילה וגניבה אם יש בה שוה פרוטה⁷⁴.

ובכלל מצות⁷⁵ עשה⁷⁶ זו לצדק המאזניים עם המשקלות, צדק משלך ותן לו, שחייב המוכר להכריע המאזנים, ולהוסיף בצד שבו החפץ הנקנה מעט יותר מהמשקל המדוייק, וליתן התוספת ללוקח בעת ששקלו לו.

במקום ששוקלים במאזניים קבעו חז"ל מדות חלקי המאזניים, כגון הקנה וחוטמי המאזניים כדי שלא יצא מכשול במשקל, ואעפ"כ מכיון שאי אפשר לצמצם במשקל, אמרו שצריך המוכר עוד להוסיף ולהכריע צד המאזניים

⁷¹ רמב"ם גניבה פ"ח ה"א

⁷² ופרטי דיני מדידת הקרקע מבוארים בל"ת רעא

⁷³ (אע"ג שאינו עובר בלאו דלא תעשו עול (ל"ת רע"א), מ"מ נראה לי דעובר בעשה, דהא המצוה אפילו לצדק משלו, דהיינו להכריע כדלקמן על אחת כמה וכמה דאם היסר לו מן המדה דעובר בעשה. (שם)

⁷⁴ מנחת הינוך מצוה רנט אות א

⁷⁵ סמ"ג עשין עב שו"ע רלא סעי' יד

⁷⁶ וכן משמע דעת השו"ע הרב שהוא מדאורייתא אבל לשון ערוך השלחן משמע שאינו אלא דין דרבנן ועיין שו"ת מהר"ם שיק חו"מ סי' ל שתלה דבר זה במחלוקת ראשונין ועיי"ש שכתב שעיקר דין הכרעה דאורייתא והשיעורים דרבנן וכן לשון שו"ע הרב שם סעי' ה "וכמה שיערו חכמים" וכו' אבל בסמ"ג כתב "וכמה בלח אחד למאה ביבש אחד לארבע מאות כי בעיא היה ונשאר בתיקו ותיקו דממונא לקולא" משמע שגם השיעור דאורייתא ועיין פתחי החושן חלק ה הל' אונאה הערה כב (עמ' תכט) שלפ"ז כתב שמקומות שמוכרים במחיר הקרן כיון שאינו דרך מקח וממכר אם הכרעה היא מדרבנן אין צריכים להכריע כיון שאינו אלא כשליח למכור אבל אם הכרעה דאורייתא לכאורה חייב משום המצות עשה וכן ראוי לנהוג אפי' אם צריך להוסיף מעט על המחיר

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

שהסתורה מונחת בו כשיעור טפה, ובמקום שנהגו שלא להכריע במשקל עצמו, יבואר להלן.

במודד לגוי אינו חייב בדין הכרעה⁷⁷.

יא. מקום שנהגו למוד בדקה לא ימוד בגסה בגסה לא ימוד בדקה למחוק לא יגדוש לגדוש לא ימחוק

השוקל לחבירו⁷⁸ או אפילו לעובד כוכבים⁷⁹ במשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר (ויקרא יט פסוק לה) לא תעשו עול בפושטת במדה במשקל ובמשורה.

בזמננו⁸⁰ כל שהסכימו בני מדינה על מדה או משקל מסוימים הרי הם המדות שצריך למוד בהם וכל המשנה ומודד במדה חסרה ממה שהסכימו עליו עבר בלאו זה ובמדינה שיש בה משקלות שבפיקוח השררה שבאותו מקום אסור לשקול במדה אחרת⁸¹.

וכן אסור⁸² לשנות את אופן המדידה שהדרך למוד בה, ולפיכך במקום שנהגו למוד במדה גדולה דברים מסוימים לא ימוד אותה במדה קטנה, וכן להיפך.

ולפיכך אם נהגו⁸³ למוד לפי מדת ק"ג לא ימוד לפי פאונד, לפי שלכל מדה יש מעט עודף ללקוח כיון שא"א לצמצם, ובמדה אחת גדולה אין לו אלא מעט עודף, אבל אם היה מודד בכמה מידות קטנות היה לו יותר עודף, ואפילו אם יתן לו במדה גדולה לפי חשבון העודף של המדה הקטנה אסור.

⁷⁷ מנחת חינוך שם אות ב

⁷⁸ רמב"ם גניבה פ"ו ה"א שו"ע חו"מ סי' רלא סעי' א

⁷⁹ כ"כ בשו"ע ובחינוך שם כתב שהוא איסור דאורייתא אבל דעת הב"ח שאינו אלא איסור דרבנן ובשו"ע הרב בלי' מדות ומשקלות סעי' ב כתב שהוא דאורייתא

⁸⁰ אע"ג שבשו"ע שם הזכיר דרכי מדידה שונים זהו לימיהם אבל בזמננו הכל לפי הסכמת המקום וכלי הרמב"ם שם ה"א "מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה וכו' מן המדה שהסכימו עליה"

⁸¹ ערוך השלחן שם סעי' ד

⁸² שו"ע ונו"כ שם סעי' ה

⁸³ ערוך השלחן שם סעי' ח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

יב. הכרעה דאורייתא ... רישא במקום שנהגו ... אחד

מעשרה בליטרא בלח לעשרה ליטרין ... תיקו

במקום שנהגו שלא להכריע במשקל עצמו, שיעור התוספת, בלח אחד למאה, ביבש אחד לארבע מאות⁸⁴, וכן במידות⁸⁵ חייב להכריע, דהיינו שיוסיף לו על המידה שמדר בכלי המדידה אחד למאה בלח, ואחד לארבע מאות ביבש⁸⁶.

חלק ניכר מהמשקולות⁸⁷ האלקטרוניים המצויים כיום אינם מדוייקים ומעגלים את המשקל ליחידות של 5 גרם, ובמשקולות של דברים כבדים אפילו ל 50 גרם, ומכיון שדעת הקונים לסמוך על הרשות מטעם השלטון שמפקחת על תקינות ודיוק המשקולות, ומשקולות אלו אושרו על ידם נחשב הדבר כמחילה מראש אם יפסידו מכך, הן הקונה והן המוכר, ולכן אין צריך גם להכריע, אולם ראוי לכל ירא שמים שיכתוב במקום גלוי על המשקל שהמשקל מעגל, ואינו ממש מדויק, ושעל דעת כן הוא מוכר והם קונים, ושימחלו לו גם על ההכרעה⁸⁸.

וכן יכול כדי לצאת מצות הכרעה, שכשמכניס המחיר למחשב המאזנים יוריד מעט ממחיר המוצר, ועי"ז ודאי תהיה הכרעה⁸⁹.

⁸⁴ במה דברים אמורים במקום שנהגו למכור עין בעין כלומר בצימצום סחורה מול משקל אבל במקום שנהגו להכריע להוסיף מעט חייב כשמוכר מיני מאכל או משקה ומכר לו ליטרא להכריע לו טפח שהמשקל יעלה מעל לסחורה טפח, אבל בשאר דברים וכן פחות מליטרא או במקום שנהגו שלא להכריע חייב לשקול עין בעין ולהוסיף ההכרע כשיעורים הנ"ל אם היה שוקל י' לטרים לא יאמר לו: שקול לי כל ליטרא וליטרא לבדה עם הכרעה, אלא שוקל את כולן בבת אחת והכרע אחת לכולן. היה שוקל לו שלשה רביעי ליטרא לא יאמר לו: שקול לי כל רביע ורביע בפני עצמו, אלא ישקול לו ליטרא ויתן רביע ליטרא עם הבשר, שאם אתה אומר יתן חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת שמא יפול רביע הליטרא ולא יראהו הלוקח (שם וש"ע הרב שם סעי' יד ולא הארכת בזה כיון שאין מצוי בינינו מאזנים ואין לנו מאזנים במידות שקבעו להם הו"ל)

⁸⁵ ש"ע הרב שם סעי' ו

⁸⁶ ועיין בפתחי חושן שם (עמ' תכה – תכט) שהביא ממהר"ם שיק שבמקום שלא נהגו להכריע מועילה מחילה ועי"ש ש'דן האם חייב בהשבה אם לא הכריע וכתב דמסתבר שמכיון שאינו גזל ואינו אלא מצוה אין בו דין השבה ועי"ש שהביא עוד ממהר"ם שיק שיישב המנהג שנהגו שלא להכריע וכתב שכשהלוקח מודר לעצמו ראוי שלא יכריע אלא ימחול למוכר בלב שלם

⁸⁷ פתחי חושן חלק ה שם הערה כג

⁸⁸ פתחי חושן שם ובמשפטי התורה מקח וממכר סי' א סעי' ז

⁸⁹ פתחי חושן שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרך היומי

מסנת בבא בתרא

אסור לאפס את המשקולות למינוס כדי שיהיה המשקל מדוייק, במקום שאפשר ששוקלים בו גם הספקים, ויקנה על ידי משקל זה, כיון שע"ז יפסידו הספקים מחוסר הדיוק במשקל⁹⁰

משקולות שנועדו לדברי ערך זעירים, כזהב ויהלומים וכדומה, חייבים להיות מדוייקים כיון שאין דרך למחול אפילו על גרם אחד⁹¹.

צריך להזהר שלא לשקול כנגד מאורר, מכיון שהוא עלול להשפיע על המשקל. כשמוכר אריזות במשקל, צריך להכריע ולהוסיף מעט כנגד משקל האריזה, אמנם אם מוכר אריזות מוכנות אין צריך להוסיף⁹².

יג. קשה עונשן של מדות יותר מעונשן של עריות

כבר התבאר במסכת יבמות דף כא. הוזהרנו⁹³ בפרשת קדושים (ויקרא יט פסוק לה) לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה, וכל השוקל לחבירו או אפילו לעובר כוכבים⁹⁴ במשקלות חסרות מן המשקל שהסכימו עליו בני אותה המדינה או המודד במדה חסרה מן המדה שהסכימו עליה, הרי זה עובר בלא תעשה. וי"א⁹⁵ שאם עשה משקל או מדה חסרים עובר כבר משעת עשייתם אע"ג שלא שקל.

עונש⁹⁶ המדות והמשקלות קשה מאד, שאי אפשר למודד או לשוקל שקר לשוב בתשובה הגונה, משום שאי אפשר להשיבו לבעלים כיון שלא יוכל לידע למי מודד וכמה פעמים מודד להן, ואף שיש לו תשובה קצת שיכול לעשות בו צרכי רבים⁹⁷ מ"מ אין זה תשובה הגונה, שאין מחזיר ממש לנגזל עצמו וגם שבמשך הזמן נעשה הדבר אצלו כהיתר, ואמרו חז"ל כל המחליט

⁹⁰ שם ושם

⁹¹ משפטי התורה שם

⁹² כיון שהלוקח סומך על המידה הרשומה על האריזה וסומך על בית החרושת ולא על החנוני (פתחי החושן שם)

⁹³ סה"מ ל"ת רעא

⁹⁴ כ"כ בשו"ע הו"מ רלא א ובהינך שם כתב שהוא איסור דאורייתא אבל דעת הב"ח שאינו אלא איסור דרבנן ובשו"ע הרב בלי מדות ומשקלות סעי' ב כתב שהוא דאורייתא

⁹⁵ מנחת חינוך מצוה רנח אות א ד ה

⁹⁶ שו"ע ונו"כ הו"מ רלא יט

⁹⁷ וכמו שאמרו (ב"ק צד): בגזלנים ובמלוה בריבית דאינן יודעין ממי גזלו וממי לקחו ריבית. סמ"ע שם לד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרך היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

עצמו לעבירה אין לו מחילה עולמית ולכך צריך לזהר בזה מאד⁹⁸, משא"כ בשאר עבירות אפילו גדולות כעבירות ועבודה זרה, שהן חטאים בינו ובין המקום יתברך, יש להן תשובה בחרטה ובידוי ובסיגופים, והעובר על מדות ומשקלות הרי הוא ככופר ביציאת מצרים, שהרי הוא מסתיר דרכו שלא יביטו בו בני אדם, ומהקב"ה אינו מתירא בסברו שאין השגחה מהש"י על מעשה בני אדם, וכל הכופר בהשגחה כופר ביציאת מצרים, ששם נתברר גודל השגחה שנגלה עלינו הש"י בכל אותות ומופתים שעשה למצרים.

ואעתיק מש"כ רבינו החפץ חיים זצוקלל"ה בקונטרס מדות ומשקלות. הנה בעונותינו הרבים נעשה הפקר לאיזה אנשים ענין מדות ומשקלות, וחושבין שזוהי רק מדה טובה לאיזה אנשים שנוהגין להיות משאם ומתנם באמונה אבל לא לכלל ישראל ודע, דעל ידי אלו הפעולות המגונות שהוא עושה, נקרא בתורה תועבת ה'⁹⁹ כמו שכתוב (דברים שם פסוק יד – טז) לא יהיה לך בְּכִסֶּף אָבֶן וְאָבֶן וְגו'. פִּי תוֹעֵבֶת ה' אֶלְהֶיךָ כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה בל עֲשֵׂה עוֹל.

והראה אחי, אם אחד יקרא אותך רשע וגנב וגזלן ומתועב, הלא מפיק לפידים יהלוכו עליו, ואתה בעצמך הלא גורם שיקראוך למעלה בשם הזה: וראה עוד כמה האריכה התורה בענין מדות ומשקלות, דבשאר מקומות אינו מצוי כזה, כגון פרשת גיטין וקידושין ופרשת יבום ופרשת נזירות וכהאי גוונא, כגוה מאות הלכות נלמדות בגזירה שוה ובנין אב וכהאי גוונא, ובעניננו האריך הכתוב וביאר כל פרט בפני עצמו, לאו על אבן ואבן שהוא משקלות, ולאו על איפה ואיפה שהוא מדת יבש, ולאו על משורה שהוא מדת הלח, ולענין לצדק המדות והמשקלות והמאזנים וההין פרט הכתוב כל ענין בפני עצמו, מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק אלא מפני חומר הענין וחמדת הממון, שהיצר הרע מעוור עיני האדם ומטעהו לחפש קולות ההתרים כדי ללכודו אחר כך ברשתו ולעשותו ככופר ביציאת מצרים, לפיכך הרבה הכתוב ומצווהו ומיעצהו בשעה שאתה מכין לעצמך המאזניים והמדות והמשקלות תראה שיהיו מצודקים כדי שלא תכשל אחר כך, ותראה שלא לעשות עול בשעה שאתה שוקל ומודד

ויש שהיצר הרע מפתה בפנים אחרים לומר לא יחיד אני בדבר זה, יש בעיר כמה וכמה שיש להם מדות ומשקלות חסרות ועל ידי זה הם מזלזלין במקחים והקונה אינו יודע מזה מאומה, ועל ידי זה הוא מתיר לנפשו לעשות כמעשיהם. ובאמת הוא חסרון באמונת ההשגחה, דיודע דהקב"ה זן ומפרנס לכל העולם כולו, ומזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, והקב"ה הלא לא קצב לו פרנסתו בדרך איסור רק בדרך התר,

⁹⁸ ערוה"ש שם סעי' יח קונטרס מדות ומשקלות לח"ה

⁹⁹ עיין בפירש"י שהתועבה קרויה שקץ וחרם שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ורק האדם בעצמו מחליף אותו לאיסור. ועל כן צריך האדם לחזק אמונתו בה' ולא להתרפות, ובודאי יתן ה' שבמשך הזמן יתפרסם לפני הכל בין לישראל בין לאומות העולם שזה האיש משקלו ומדתו אמת. והכל ימשכו אצלו. ולהיפך בעלי המרמה תתפרסם בסוף רמאותם ושקרנותם לעיני הכל, ואפילו אם יראה על חבריו שלפי שעה תתוסף פרנסתם עבור זה, לא ילמד ממעשיהם, וידע כי השפעה זו איננה מהשפעת אלקים ורק ממקום אחר תהליך, והוא מחליף בזה עולם עומד בעולם עובר, ועתידיים ליתן הדין על כל פעם ופעם. והכסף גם כן לא ישאר אצלם כי יאבד לבסוף בענין רע על ידי מחלות ושאר סיבות, כי אנשים כאלו בודאי נחלשה אצלם האמונה בשבר ועונש, וחושבין שהוא עולם של הפקר ומה שיוכל להכניס בידו הוא שלו,

וכבר אמר הנביא צפניה (א פסוק יב יג) וּפְקֹדֹתַי עַל הָאֲנָשִׁים הַקְּפָאִים עַל שְׁמֵרֵיהֶם הָאֲמָרִים בְּלִבָּם לֹא יִיטִיב ה' וְלֹא יִרְעַ. וְהָיָה חֵילָם לְמִשְׁסָה וּבְתִיָּהֶם לְשִׁמְמָה וּגו'. ובאמת כל זה מרומז בכתוב שנאמר לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה, לרמז מה שאמרו בגמרא דעל ידי איפה ואיפה יכלה לך כל מה שבביתך. אבל על ידי איפה שלמה וצדק, יהיה לך הכל בביתך בהצלחה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

